

Hanna KELM

Sytuacja uchodźców w Polsce

Pojęcie uchodźcy

Według Konwencji Genewskiej z 1951 r. oraz zmian wprowadzonych przez Protokół Nowojorski w 1967 r.¹ uchodźca to „osoba, która na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa”².

Należy rozróżnić pojęcia „azyl” i „status uchodźcy”. O ile w dokumentach europejskich są one używane zamiennie (*asylum-seeker* oznacza osobę ubiegającą się o status uchodźcy), o tyle w polskim prawie pojęcia te oznaczają dwie różne formy ochrony cudzoziemców. Status uchodźcy w Polsce jest przyznawany na podstawie zawartych przez RP umów międzynarodowych, natomiast zasady korzystania z azylu są określone ustawowo. W praktyce w Polsce imigrantom udziela się statusu uchodźcy, gdyż udzielenie komukolwiek azylu wymaga udowodnienia, że RP ma w tym swój interes polityczny.

Aby uzyskać status uchodźcy, należy udowodnić, że było się w swoim kraju osobiście prześladowanym z powodu rasy, religii lub powodów politycznych. Uchodźcom często trudno jest udowodnić, że prześladowania dotyczyły ich osobiście. Dlatego od września 2003 r. uchodźcy mogą się starać o tzw. pobyt tolerowany. Status ten przyznaje się osobom, które nie były bezpośrednio prześladowane, ale na terenie ich kraju toczy się wojna, miała miejsce klęska żywiołowa

¹ Konwencja Genewska dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w dniu 28 lipca 1951 r. (Dz. U. z 1991 r., nr 119, poz. 515), Protokół Nowojorski dotyczący statusu uchodźców, sporządzony w dniu 31 stycznia 1967 r. (Dz. U. z 1991 r., nr 119, poz. 517).

² B. Mikołajczyk, *Osoby ubiegające się o status uchodźcy. Ich prawa i standardy traktowania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2004, s. 22.

wa itp. Osoby, które otrzymają zgodę na pobyt tolerowany, mogą legalnie przebywać na terenie Polski, ale nie otrzymują tzw. genewskiego dokumentu podróży, umożliwiającego podróż za granicę. Mają również prawo do pracy, opieki socjalnej i zdrowotnej, ale pod warunkiem, że są zameldowane. W praktyce uchodźcy mają trudność z korzystaniem z tych przywilejów, ponieważ nie mają się gdzie zameldować.

W większości krajów Unii Europejskiej osoby ubiegające się o status uchodźcy przybywają na teren tych krajów nielegalnie (np. uchodźcy z państw afrykańskich przybywający drogą morską na teren Hiszpanii czy Włoch). W Polsce sytuacja jest odwrotna, gdyż znaczna większość uchodźców przybywa do nas legalnie, najczęściej przez granicę w Terespolu.

Statystyki dotyczące liczby uchodźców w Polsce

W całym roku 2006 łącznie 7093 osób ubiegało się o nadanie statusu uchodźcy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W roku poprzedzającym liczba ta wynosiła 6860 cudzoziemców.

W 2006 roku najliczniejszą grupą ubiegającą się o nadanie statusu uchodźcy byli obywatele Federacji Rosyjskiej – 6405 osób (liczba ta stanowi około 90% ogółu wnioskodawców), z czego 5644 osoby (około 88%) zadeklarowały narodowość czeczeńską. Poza nimi o status uchodźcy ubiegali się najczęściej obywatele Białorusi – 70 osób, Pakistanu – 66 osób oraz Ukrainy – 60 osób. Obywatele pozostałych krajów stanowili około 7% ogółu wnioskodawców³.

Dane statystyczne za rok 2006 potwierdzają, że od 2000 r. struktura narodowościowa osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy na terenie RP, nie uległa zmianie. Zdecydowanie największą grupę wnioskujących stanowią cudzoziemcy deklarujący narodowość czeczeńską oraz osoby pochodzące z innych republik Federacji Rosyjskiej. Kolejnym regionem pochodzenia uchodźców jest Azja, co jest powodowane najczęściej trudnymi warunkami bytowymi.

Status uchodźcy, decyzją Prezesa Urzędu ds. Repatriacji i Uchodźców, został nadany 423 osobom, w tym 384 obywatelom Federacji Rosyjskiej, 18 cudzoziemcom z Białorusi, 7 osobom z Azerbejdżanu oraz 6 obywatelom Turcji. Liczba ta jest największa od 1994 r. Dla porównania, w roku 2005 liczba nadanych statusów uchodźcy w Polsce wyniosła 312. Głównym powodem nadania

³ *Informacja o stosowaniu w 2006 roku ustawy w zakresie realizacji zobowiązań Rzeczypospolitej Polskiej wynikających z Konwencji Genewskiej dotyczącej statusu uchodźców oraz Protokołu Nowojorskiego*, Urząd do Spraw Repatriacji i Uchodźców, Warszawa 2007, s. 4. Dokument dostępny jest na stronie: www.uric.gov.pl/files/sprawozdania

statusu uchodźcy była uzasadniona obawa przed prześladowaniem z powodu przekonań politycznych oraz przynależności do określonej grupy społecznej.

W stosunku do 2984 osób wydano decyzję o odmowie nadania statusu uchodźcy, w tym 210 wniosków uznano za oczywiście bezzasadne. 2048 cudzoziemcom udzielono zgody na pobyt tolerowany, spośród których obywatele Federacji Rosyjskiej stanowili 2015 osób.

Jeśli chodzi o pozostałych cudzoziemców, to w przypadku 3875 osób (w tym 3593 obywatele Federacji Rosyjskiej) Prezes Urzędu ds. Repatriacji i Uchodźców umorzył postępowanie, gdyż ci sami wnioskodawcy po raz kolejny występowali o nadanie statusu uchodźcy lub ze względu na niemożność kontynuowania procedury, spowodowaną brakiem kontaktu z wnioskodawcami (ucieczki, brak informacji o aktualnym miejscu pobytu). Cudzoziemcy składają kolejne wnioski o przyznanie im statusu uchodźcy, aby uniknąć wydalenia z RP lub w celu dalszego korzystania ze świadczeń przysługujących osobom starającym się o status uchodźcy. W 2006 r. taka sytuacja dotyczyła około 46% wszystkich osób wnioskujących. Liczba osób składających kolejne wnioski wzrosła znacząco w ostatnich latach (2005 – 21% wniosków, 2004 – 2%, 2003 – 1,3%). Problem ten mógłby zostać chociaż częściowo rozwiązany, gdyby osoby, które uzyskały zgodę na pobyt tolerowany, mogły korzystać z podobnych (lub takich samych) programów integracyjnych, z jakich korzystają uznani uchodźcy. Pomogłoby to cudzoziemcom lepiej zintegrować się ze społeczeństwem i uniezależnić się od środków pomocowych.

Podsumowując, w roku 2006 na terenie RP objęto ochroną międzynarodową w postaci statusu uchodźcy i krajową w postaci zgody na pobyt tolerowany łącznie 2471 cudzoziemców, co stanowi około 35% osób, które złożyły wnioski o nadanie statusu uchodźcy⁴.

Procedura przyznawania statusu uchodźcy

Cudzoziemiec, który pragnie otrzymać statut uchodźcy, musi osobiście złożyć odpowiedni wniosek za pośrednictwem Straży Granicznej. Ta z kolei przesyła wniosek do Warszawy do Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Uchodźców, osoby odpowiedzialnej za przyznawanie statusu uchodźcy w RP.

Procedura nie powinna trwać dłużej niż 6 miesięcy. W jej trakcie z cudzoziemcem jest przeprowadzany tzw. wywiad statusowy, podczas którego ma on prawo do złożenia odpowiednich wyjaśnień i przedstawienia dowodów potwierdzających jego sytuację. Cudzoziemiec może skorzystać z pomocy pełnomocni-

⁴ Ibidem, s. 5–8.

ka, który będzie dbał o jego interesy. Może też zwrócić się o pomoc do Urzędu Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców (UNHCR) lub do innych organizacji, które zajmują się sprawami uchodźców. Zgodnie z zasadami zawartymi w Konwencji Genewskiej, cudzoziemiec starający się o nadanie statusu uchodźcy nie może zostać wydany poza terytorium RP przed doręczeniem mu ostatecznej decyzji w sprawie o nadanie statusu uchodźcy.

Proces nadania statusu uchodźcy kończy się wydaniem przez Prezesa URiC jednej z czterech możliwych decyzji:

1. O nadaniu statusu uchodźcy.
2. O odmowie nadania statusu uchodźcy i udzieleniu zgody na pobyt tolerowany.
3. O odmowie nadania statusu uchodźcy, nieudzieleniu zgody na pobyt tolerowany, bez nakazu opuszczenia terytorium RP.
4. O odmowie nadania statusu uchodźcy, nieudzieleniu zgody na pobyt tolerowany i nakazaniu opuszczenia terytorium RP, w terminie nie dłuższym niż 30 dni⁵.

Cudzoziemiec ma możliwość odwołania się do Rady do Spraw Uchodźców od decyzji Prezesa URiC w terminie 14 dni od jej doręczenia⁶. Rada do Spraw Uchodźców wydaje jedną z następujących decyzji:

1. O nadaniu statusu uchodźcy.
2. O utrzymaniu w mocy decyzji wydanej przez Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Uchodźców.
3. O przekazaniu sprawy do ponownego rozpatrzenia.

Cudzoziemiec ma prawo wnieść skargę na decyzję Rady do Spraw Uchodźców do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, w terminie do 30 dni od doręczenia decyzji, powołując się na jej niezgodność z prawem.

Od momentu wejścia do Unii Europejskiej każdy cudzoziemiec powyżej 14 roku życia, pragnący uzyskać status uchodźcy w Polsce, jest zobowiązany do złożenia swoich odcisków palców w europejskiej bazie danych Eurodac. Jeśli odciski cudzoziemca znajdują się już w bazie danych, oznacza to, że starał się on już wcześniej o uzyskanie statusu uchodźcy w którymś z krajów członkowskich UE. W takiej sytuacji strona Polska nie rozpatruje wniosku cudzoziemca, ale odsyła go do kraju, w którym po raz pierwszy zwrócił się o azyl. System ten został stworzony, aby przeciwdziałać sytuacji, w której imigrant, nie otrzymawszy zgody na stały pobyt np. we Włoszech, wyjeżdża do Austrii, by ponownie ubiegać się o azyl.

⁵ Urząd do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców, *Procedury pomocy*. Dokument dostępny na stronie <http://test.uric.gov.pl/Procedury.pomocy,122.html>

⁶ Termin odwołania od decyzji Prezesa URiC ulega skróceniu do 3 dni, jeśli odmowa nastąpiła z uwagi na oczywistą bezzasadność wniosku.

Na podstawie postanowień Konwencji Genewskiej każdy legalnie przebywający na terenie Polski uchodźca otrzymuje tzw. genewski dokument podróży, na podstawie którego może podróżować poza granicami RP. Dokument jest wydawany na okres 1 roku i musi obejmować możliwie największą liczbę państw. W najbliższych latach dokument ten będzie zawierał dane biometryczne uchodźcy (tj. obraz twarzy i odciski linii papilarnych uchodźcy, zapisane w formie cyfrowej) i będzie mógł być wydawany na dłuższy okres.

Pomoc dla osób starających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce

Każdy cudzoziemiec starający się na terenie RP o nadanie statusu uchodźcy, może zwrócić się o pomoc socjalną na czas przeprowadzania postępowania w jego sprawie. Pomoc ta jest przyznawana na okres tej procedury i na czas 14 dni od doręczenia cudzoziemcowi ostatecznej decyzji w tej sprawie. Na wniosek cudzoziemca okres pomocy po doręczeniu decyzji może zostać przedłużony przez Prezesa Urzędu do spraw Repatriacji i Cudzoziemców nawet do 3 miesięcy. Aby otrzymać pomoc socjalną, należy wykazać brak środków na sfinansowanie pobytu na terytorium RP oraz brak możliwości zapewnienia sobie mieszkania. Pomoc ta obejmuje⁷:

1. Umieszczenie w ośrodku dla cudzoziemców:
 - a) zakwaterowanie,
 - b) wyżywienie,
 - c) stała pomoc pieniężna (opcjonalnie) – na zakup środków higieny osobistej (20 PLN/mies.) oraz na pokrycie drobnych wydatków cudzoziemca (50 PLN/mies.),
 - d) ekwiwalent pieniężny w zamian za wyżywienie (9 PLN/dzień), gdy:
 - lekarz stwierdzi, że cudzoziemiec wymaga stosowania odpowiedniej diety, a ośrodek nie może zapewnić odpowiedniego wyżywienia;
 - cudzoziemiec przebywa w ośrodku z dziećmi w wieku poniżej 7 lat;
 - małoletnie dziecko cudzoziemca korzysta z nauki i opieki w publicznych palcówkach, szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych;
 - e) jednorazowa pomoc pieniężna na zakup odzieży i obuwia (140 PLN),
 - f) bezpłatna nauka języka polskiego,
 - g) bilety na przejazdy (w uzasadnionych przypadkach),
 - h) pomoce dydaktyczne i zwrot kosztów nauki dla dzieci uczących się.

⁷ Urząd do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców, *Procedury pomocy...*

2. Świadczenie pieniężne na pokrycie we własnym zakresie kosztów pobytu na terytorium RP⁸:
 - a) jedna osoba: 25PLN/dzień,
 - b) dwie osoby: po 20PLN/dzień
 - c) trzy osoby: po 15PLN/dzień
 - d) cztery i więcej osób: po 12,5PLN/dzień.
3. Udzielenie opieki medycznej.
4. Pomoc w dobrowolnym wyjeździe z terytorium RP.

Integracja uchodźców

Osoba, która uzyskała na terenie Polski status uchodźcy, może starać się o pomoc państwa w ramach indywidualnego programu integracji. Aby uzyskać wsparcie, obcokrajowiec w ciągu 14 dni od uzyskania statusu uchodźcy musi złożyć odpowiedni wniosek do powiatowego centrum pomocy rodzinie. Pomoc w ramach indywidualnego programu integracyjnego jest udzielana na okres 12 miesięcy i obejmuje⁹:

- świadczenia pieniężne na utrzymanie (żywność, odzież, obuwie, środki higieny, opłaty mieszkaniowe),
- środki na pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego¹⁰,
- opłacanie składki na ubezpieczenie zdrowotne,
- poradnictwo specjalistyczne.

Przykładowo w roku 2004 miesięczne świadczenia pieniężne w ramach indywidualnego programu integracji wahały się w granicach od 500 do 1150 złotych na osobę w rodzinie.

Po zakończeniu indywidualnego programu integracji uchodźca uzyskuje prawo do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej na zasadach, jakie obowiązują obywateli polskich. Uchodźcy mają również możliwość zarejestrowania się jako osoby bezrobotne.

⁸ Pomoc ta jest przyznawana w przypadku, gdy lekarz stwierdzi, że stan zdrowia cudzoziemca nie pozwala na pobyt w ośrodku oraz gdy wymaga tego konieczność zapewnienia cudzoziemcowi bezpieczeństwa.

⁹ *Informator dla uchodźców o wybranych przepisach w Polsce*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2005, s. 8.

¹⁰ Nauka języka polskiego jest obowiązkowa dla osób korzystających z programu integracyjnego.

Fundusze Unii Europejskiej na rzecz uchodźców

Unia Europejska jako jeden z najbogatszych regionów świata, a jednocześnie związek państw, które kładą szczególny nacisk na ochronę praw człowieka, jest często wybierana przez uchodźców jako region docelowy. Dlatego, oprócz prowadzenia wspólnej polityki migracyjnej, UE ustanowiła liczne fundusze i programy, mające na celu pomoc przybywającym uchodźcom.

1. Europejski Fundusz Uchodźczy

Europejski Fundusz Uchodźczy służy realizacji idei, jaką jest utworzenie obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości otwartego dla osób, które zmuszone okolicznościami, zgodnie z prawem ubiegają się o ochronę na terenie Unii Europejskiej. Dotychczas EFU doczekał się dwóch edycji, pierwszej w latach 2000–2004, a drugiej w latach 2005–2010. Polska korzysta ze środków funduszu od 1 maja 2004 r.

W ramach Europejskiego Funduszu Uchodźczego w 2004 r. szereg polskich instytucji otrzymało w sumie 440 490 €. W roku 2005 kwota ta wyniosła 890 000 €, a rok później 1 175 000 €.

Wśród działań sfinansowanych przez EFU, począwszy od roku 2004, znalazły się następujące programy¹¹:

- Urząd do Spraw Repatriacji i Uchodźców (URiC) – zakupił bony na odzież i obuwie dla mieszkańców ośrodków dla uchodźców, przeprowadził remont jednego z ośrodków, wyposażył część sal do celów dydaktycznych, utworzył dwa place zabaw dla dzieci na terenie ośrodków i wyposażył kompleks przedszkolny w jednym z ośrodków. Poza tym powstał projekt stworzenia aplikacji informatycznej „Uchodźca”, monitorującej zagadnienia związane ze sferą socjalną pobytu cudzoziemców na terenie Polski (realizacja w 2006 r.).
- Caritas Polska – zorganizowała program pomocy prawnej, psychologicznej i społecznej dla osób ubiegających się o status uchodźcy.
- Polska Misja Medyczna – przeprowadziła serię specjalistycznych konsultacji medycznych dla mieszkańców ośrodków dla uchodźców.
- Fundacja „Studencki Ośrodek Pomocy Prawnej przy Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego” – Klinika Prawa UW – prowadziła program pomocy prawnej dla osób ubiegających się o status uchodźcy na terenie RP, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci pozostających bez opieki rodziców.

¹¹ Z *Obcej Ziemi*, kwartalnik Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), numer 23, wrzesień 2005, *Europejski Fundusz Uchodźczy – edycja 2004 w Polsce*.

- Wojewoda Mazowiecki – uruchomił program rotacyjnego wynajmu mieszkań dla uchodźców (w Piasecznie, Płocku, Siedlcach i Warszawie).
- Polska Akcja Humanitarna – dofinansowała prowadzony przez siebie Dom Uchodźcy.

Poza wymienionymi programami, w ramach EFU, sfinansowane zostały również lekcje języka polskiego dla uchodźców, zajęcia dotyczące polskiej kultury i polskiego rynku pracy. Przeprowadzono też szkolenie pracowników zaangażowanych w proces integracji uchodźców (pracowników socjalnych, nauczycieli).

Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (IOM), z pomocą EFU, umożliwiła dobrowolny powrót do domu 80 cudzoziemcom.

2. EQUAL

EQUAL jest Inicjatywą Wspólnotową, której celem jest tworzenie miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem. Wśród realizowanych tematów jest również działanie dotyczące „pomocy w społecznej i zawodowej integracji osób ubiegających się o status uchodźcy”.

W Polsce w ramach inicjatywy EQUAL realizowane są następujące programy:

- @lter camp – projekt koordynowany przez Polski Czerwony Krzyż – jego celem jest m.in. stworzenie modelowego ośrodka dla uchodźców oraz promowanie postaw przychylnych cudzoziemcom;
- „Możesz Uczyć się Rozumieć” (MUR) – inicjatywa realizowana przez Polską Akcję Humanitarną – integracja społeczna i zawodowa cudzoziemców,
- „Edukacja dla Integracji – Partnerstwo na Rzecz Uchodźców” – projekt Ośrodka Praw Człowieka Uniwersytetu Jagiellońskiego;
- „Powitanie – Projekt zapoznania azylantów ze społeczeństwem polskim oraz z polskim rynkiem pracy” – koordynowany przez Caritas Archidiecezji Lubelskiej;
- „Międzykulturowe Centrum Adaptacji Zawodowej” – prowadzone przez Szkołę Wyższą Psychologii Społecznej.

3. Europejski Fundusz Społeczny (EFS)

EFS jest największym europejskim funduszem przeznaczonym na poprawę jakości życia Europejczyków, polepszanie kwalifikacji zawodowych i walkę z wykluczeniem społecznym. W latach 2004–2006 Polska korzystała z EFS między innymi poprzez realizację Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich (PO – RZL), który wśród beneficjentów wymieniał również uchodźców.

4. INTI

Program Integracji Obywateli Państw Trzecich (INTI) jest programem unijnym mającym na celu szerzenie i wprowadzanie w życie idei integracji osób, które nie są obywatelami UE. Przykładem wykorzystania funduszy pochodzących z INTI jest inicjatywa „Integracja poprzez informację oraz szkolenie urzędników publicznych i organizacji pozarządowych”, koordynowana przez czeski Komitet Helsiński, we współpracy z organizacjami z Węgier, Słowenii i Polski.

5. ARGO

Program unijny ARGO ma na celu wspieranie współpracy administracyjnej w dziedzinie wiz, azylu, imigracji oraz granic wewnętrznych. Przykładem wykorzystania programu przez stronę polską był udział w 2003 r. Urzędu ds. Repatriacji i Uchodźców w tworzeniu raportu dotyczącego sytuacji społeczno-kulturowej w Czeczenii.

6. DAPHNE II

Program przeciwdziałający przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet, w tym również imigrantów. Obecnie trwa druga edycja programu, przewidziana na lata 2005–2008.

Wnioski

Od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej nasz kraj stał się bardziej atrakcyjny dla imigrantów, w tym również dla uchodźców. Dzieje się tak nie z powodu możliwości osiedlenia się na terenie RP, ale dlatego że uzyskanie statusu uchodźcy w jednym z krajów członkowskich oznacza możliwość poruszania się po całej Unii.

Integracja z UE przyczyniła się również do zwiększenia ilości programów pomocowych dla uchodźców, finansowanych głównie z funduszy unijnych. Niestety, programy te często tylko doraźnie poprawiają sytuację uchodźców (głównie podczas ich pobytu w ośrodkach), natomiast nie wpływają znacząco na integrację uchodźców ze społeczeństwem polskim. Sami uchodźcy zwykle również nie są zainteresowani integracją ani nawet nauką języka polskiego. Jest to spowodowane tym, że traktują oni Polskę jako kraj tranzytowy, w drodze do bogatszych krajów Europy Zachodniej, które zapewniają wyższy poziom opieki socjalnej oraz zarobków.

Być może rozwiązaniem części powyższych problemów byłyby lepsze dopasowanie programów integracyjnych do rzeczywistych potrzeb uchodźców,

wydłużenie czasu trwania programów integracyjnych oraz objęcie nimi również osób, które otrzymały zgodę na pobyt tolerowany.

Streszczenie

Od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej nasz kraj stał się bardziej atrakcyjny dla imigrantów, w tym również dla uchodźców. Dzieje się tak nie z powodu możliwości osiedlenia się na terenie RP, ale dlatego że uzyskanie statusu uchodźcy w jednym z krajów członkowskich oznacza możliwość poruszania się po całej Unii. W związku z tym Polska powinna przygotować się na przyjęcie większej ilości uchodźców, zapewnienie im odpowiedniej opieki oraz wprowadzenie skutecznego programu integracji ze społeczeństwem polskim.

Summary

Refugee situation in Poland

When Poland joined EU, our country became more attractive for immigrants as well as for refugees. It is because obtaining asylum in one European country allows asylum-seekers to travel everywhere in the EU. Poland should be prepared for the reception of new refugees, provide them with adequate support and create efficient methods of their integration.

Bibliografia

- Iglicka K., Podolski A., Uklański J., *Uchodźcy z Czeczenii w Polsce. Przystanek czy nowy raj utracony?*, Centrum Stosunków Międzynarodowych, Warszawa 2004. Dokument dostępny na stronie: www.csm.org.pl
- Informacja o stosowaniu w 2006 roku ustawy w zakresie realizacji zobowiązań Rzeczypospolitej Polskiej wynikających z Konwencji Genewskiej dotyczącej statusu uchodźców oraz Protokołu Nowojorskiego, Urząd do spraw Repatriacji i Uchodźców, Warszawa 2007. Dokument dostępny jest na stronie: www.uric.gov.pl/files/sprawozdania
- Informator dla uchodźców o wybranych przepisach w Polsce*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2005.
- Mikołajczyk B., *Osoby ubiegające się o status uchodźcy. Ich prawa i standardy traktowania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2004.

Polacy o uchodźcach – wyniki badania zrealizowanego po obchodach Dnia Uchodźcy, OBOP, 25 lipca 2006. Dokument dostępny na stronie: http://www.tns-global.pl/uploads/2591/K.048-06_UchodzcyO0706.pdf
Urząd do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców, *Procedury pomocy*. Dokument dostępny na stronie <http://test.uric.gov.pl/Procedury,pomocy,122.html>
Z Obcej Ziemi, kwartalnik Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), numer 23, wrzesień 2005.

Strony internetowe

Caritas Polska – Centra Pomocy Migrantom i Uchodźcom: www.caritas.pl
Eurostat: ec.europa.eu/eurostat
Fundacja „Studencki Ośrodek Pomocy Prawnej przy Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego” – Klinika Prawa UW: www.klinika.wpia.uw.edu.pl
Helsińska Fundacja Praw Człowieka: www.hfhrpol.waw.pl
Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (IOM): www.iom.pl
Ministerstwo Polityki Społecznej – Departament Pomocy i Integracji Społecznej: www.mps.gov.pl
Polska Akcja Humanitarna: www.pah.org.pl/uchodzcy
Polski Czerwony Krzyż: www.pck.org.pl
Stowarzyszenie Uchodźców w Polsce: www.republika.pl/assref
Urząd ds. Repatriacji i Cudzoziemców: www.uric.gov.pl
Wysoki Komisarz NZ ds. Uchodźców (UNHCR): www.unhcr.pl